

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΓΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1954

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η "ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ,"

(Τὸ β' μέρος τοῦ Β' τόμου τῆς μελέτης «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Ἐποχὴ του» — η')

ΛΟΓΩΣ ΕΠΙΤΕΚΑΤΟΣ. Ἡ δέηση πρὸς τὴ Μεγαλόχαρη συνεχίζεται. Ὅμως, καθὼς τὸ σημειώνει κι ὁ Ποιητής, ὁ τόνος ἀπὸ θριαμβικός γίνεται θρηνητικός. Ἡ ἀγωνία κυκλώνει τὴν ψυχὴ τοῦ Βασιλιᾶ. Ὁ Σατανᾶς, ὁ Πειρασμός, τὸν παιδεύει. Κι ὁ Πειρασμός εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀνήσυχη σκέψη του ποὺ ἀγωνίζεται νὰ ξεπεράσῃ τὸ παρὸν γιὰ νὰ εἰσδύσῃ στὸ μέλλον τῆς φυλῆς του. Καὶ ἡ ἐνοραματικὴ συνείδηση τοῦ Βουλγαροχτόνου βυθίζεται μέσα στὸ μέλλον, συντροφιασμένη μὲ δ,τι ζυγιάζει γύρω του καὶ μέσα του: «Βασίλειο, Γένος, Ἐκκλησιά, Λαός μου, ἡ Πολιτεία... «Ὅλα τοῦτα τὰ βλέπει σὲ φοβερὸ κίνδυνο ἀπὸ τ' ἀγνωστα μελλούμενα καὶ μέσα στὸν κοινὸ, τὸν δλοκληρωτικὸ τοῦτο πόνου συναιρεῖται καὶ χωνεύεται ὁ πόνος ὁ ἀτομικός, ἢ, καλύτερα, ὁ πόνος ὁ ἀτομικός εἶναι πόνος γιὰτι ὅλα ἐκεῖνα ποὺ γεμίζουν τὴν ἀτομικὴ ψυχὴ καὶ τῆς δίνουν τὴν ἱστορικότητά της πάσχουν ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ αὐριανοῦ. Ὁ Βουλγαροχτόνος εἶναι ἀνθρώπος μὲ βαθύτατη θρησκευτικὴ συνείδηση, εἶναι τὸ πιστότερο σύμβολο μιᾶς ἐποχῆς ποὺ τὴν βαραίνει ἡ θεοληψία καὶ ἐνάντια ἡ δραματικὴ καὶ καταλυτικὴ συνείδηση τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας. Ὁ Βυζαντινός, σὰν γνήσιος χριστιανός, γεννιέται στὴ ζωὴ ἀμαρτωλὸς κι ὅλος του ὁ ἀγώνας εἶναι νὰ σβύσῃ ἢ νὰ μετριάσῃ τὸ βαρὺ κρίμα ποὺ δέρνει τὴν ὑπαρξή του. Ὅμως ἡ φύση του εἶναι βάρβαρη, ἀσιατικὴ. Καὶ τὸ φυσικὸ ἔνστικτο εἶναι πάντοτε δυνατώτερο ἀπὸ τὸν ἠθικὸν ἔλεγχο τῆς συνείδησης. Ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὁ τραγικὸς διχασμὸς κι ὁ ἀσταμάτητος ἐσωτερικὸς ἀγώνας ποὺ φανερώνει συχνά, στὴ βυζαντινὴ ἱστορία, αἱματοπότιστους ἡγεμόνες νὰ λυγίζουν μπροστὰ στὴ θρησκεία καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὸν κορεσμὸ τοῦ ἐνστικτοῦ ν' ἀφοσιώνονται στὴ λύτρωση τῆς ψυχῆς τους. Ἡ συνηθισμένη σταδιοδρομία τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἔγκλημα καὶ καταλήγει στὸ μοναστήρι. Ἐνδιάμεση κρίσιμη καμπή: ἡ ἐνέργεια ἢ ἡ ἀπόλυτη ἀδράνεια. Ὅμως πάντα, καὶ σ' ὅλο τὸ μάκρος τῆς ζωῆς, ἡ συνείδηση τῆς ἀμαρτίας κι ὁ ἀγώνας γιὰ τὸν ἐξίλα-

σμό της. Κι ὁ Βουλγαροχτόνος, φύση θρησκευτικὴ ποὺ ἔκλεινε τὸ μοναστήρι μέσα του, στὴν δραματικὴν ἐναίσθηση τῶν τραγικῶν πεπρωμένων τῆς φυλῆς του, στὴν ἀμαρτία σταματᾷ:

Πληθύναν οἱ ἀμαρτίες μας, ἀπὸ τὰ κρίματά μας ἀρρώστησε καὶ ἡ σάρκα μας, ἄρρωστη κ' ἡ ψυχὴ μας.

Ὁ Ποιητής δίνει στὴν δραματικὴν αὐτὴν ἐναίσθηση τοῦ Βασιλιᾶ τὴ μορφή ὀνείρου «μνήμη τῆς ὑπνοφαντασιᾶς». τὸ λέει. Τοῦ ἐφάνη πὼς ἦτανε στὸ παραθύρι ἀκουμπιστός τοῦ Παλατιοῦ τοῦ Βοσπορίτικου κι ἀντίκρου του...

Ἡ Πόλη σὰν ἐκατοτικὴ γουμένισσα γεμμένη στὰ πόδια του, καὶ πίσω της καλόγριες τὰ προπόλια, καὶ τὴν κάναν κι ἀστραφτε σταυροὶ καὶ τροῦλλοι, ποὺ εἶταν ἀπὸ τὰ δέντρα σάμπως πιδ πικνοί, καὶ σὰ νὰ κρύβαν τὸ πράσινο τῆς βλάστησης...

Καὶ ξάφνου στὸ πλάι του «βρέθηκε στηλωμένος ἀποκρισάρης Ἄγγελος τοῦ ἀξήγητου»... Ἄγγιξε τὸν Βασιλιᾶ καὶ τοῦτος ἀνατρίχιασε.

... Εἶταν τὸνα του φτερὸ σὰ χαλκινοδοφτέρι, Θαμπόφεγγαν ἀπάνου του τῆς Μοίρας τὰ γραμμένα. Εἶτανε τ' ἄλλο του φτερὸ σὰ μαγικός καθρέφτης, καὶ μέσα του οἱ ἀγέννητοι καιροὶ μαυρολογοῦσαν. Εἶχε μὴν ὄψη ποὺ ἔπαιζε καὶ σάλευε δειγμένη τρίδιπλη, σὰν τὴ θάλασσα ποὺ κάποτε καὶ ἀντάμα κι ἀσπρογαλλιάζει καὶ χλωρὴ δείχνει καὶ μαυροφέρνει. Πότ' ἔμοιαζε μὲ τοῦ Θεοῦ τὸν ἄγγελο, καὶ πότε μὲ τὸν ἀρχάγγελο ἔμοιαζε τῆς ἄβυσσος, καὶ πότε μὲ τὸν Παμακοιμώμενο τὸ συνονόματό μου.

Αὐτὸ εἶναι τὸ τριπλὸ φάντασμα ποὺ ἀναφέρει ὁ Ποιητής στὴν περίληψή του. Κι ὁ Βασιλιᾶς ἀκούει ἀπὸ τὸ σκιάχτρο τοῦτο κάτι σὰν βούϊσμα, κάτι σὰν βουερό παραμάντεμα τῶν ἀγέννητων καιρῶν... Ὁ Παλαμᾶς συναιρεῖ τὴ διαδρομὴ τῶν αἰώνων τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας μὲ τοὺς χαλασμούς, τίς συμφορές, χωνεύει τὴ μεγάλη περιπέτεια τοῦ Γένους μέσα στὸ προφητικὸ δῶμα τοῦ Βουλγαροχτόνου. Μὲ τὸν τρόπο τοῦτο, ἡ μορφή του παίρνει συμβολικὴ προέκταση καὶ γίνεται ἡ καρδιά τοῦ ἔθνους ποὺ σωρεύει μέσα της τὸν ἑλληνικὸ πόνου. Μέσα στὸ πανεποπτικὸ τοῦτο

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

δραμα, ἀπ' ὅπου περνάει τὸ νῆμα τῆς συγκαιρινῆς τοῦ ἱστορίας γιὰ νὰ ξετυλιχθῆ μέσα στὶς ἀγνωστες πτυχές τῶν κοσμικῶν πεπρωμένων — κ' ἐδῶ ἡ ἱστορία ἐγκαταλείπει πιά τὸ γεωγραφικὸ τῆς χώρῳ γιὰ ν' ἀπλωθῆ στὸ εὐρύτερο πεδίο τῆς εὐρωπαϊκῆς, τῆς παγκόσμιας ἱστορίας — βλέπει στὴν ἀρχὴ ὁ Βουλγαροχτόνος (πάντα ὁ ἀποκρισάρης Ἄγγελος τὰ δείχνει) τὸ θρίαμβό του γίγαντα καὶ τὴ δόξα ἀγγέλισσα, νὰ τὸν περιμένουν καβαλλάρη μέσα στὴν Πόλη, τὴν Πόλη τοῦ ποῦ τὸν καρτερεῖ ἀφέντη καὶ νυμφίο της. Ἐδῶ ὁ Ποιητῆς ἀναφέρεται πρόδηλα στὴν ἱστορικὴ ἐκείνη ὑποδοχὴ τοῦ Βασιλείου ποῦ καὶ σὰν σκηνοθεσία θυμίζει τὶς ἀνάλογες θριαμβευτικὲς εἰσόδους τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων στὴν ἀρχαία Ρώμη. Ὁ Βουλγαροχτόνος εἶχε σκορπίσει ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα τῆς βασιλεύουσας ὄλα τὰ νέφη.

Ἄπὸ τῶν κάστρων τὰ τευχιά, κι ἀπάνου ἀπὸ τοὺς πύργους
ἐαγναντευτὲς τῶν πέλαγων, φάχτες τῶν κάμπων, ὅπου
σταυλώνουνε τὰ μάτια τους κι' ὅπου ρωτᾶνε γυρο
στὰ τετραπέρατα, πουλιά, σύγνεφα τὰ σημάδια,
κι ὅπου γυρνᾶν τὰ μάτια, κι ὅπου ταξιδεύτρα ἡ σκέψη,
τὰ πάντα μίαν ἀπόκριση, κι ὄλα ἓνα μήνυμα εἶναι :
«Πόλη, χαρὰ σου, δέσποινα κι ἀνατολῆς καὶ δύσης !»

Ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη τοῦ Βυζαντινοῦ
ἐφίτασαν στὸ ἀπόγειο. Δυὸ στίχοι πιδ κάτω
ὀλοκληρώνουν τὸν ἀπόλυτο θρίαμβο τῆς
βυζαντινῆς κυριαρχίας :

Μηδὲ πολέμια πουθενά σαίττα δὲ σφυρίζει,
κι ὅπου εἶν' ὄχτρος, γυρτὸς τραβᾶ στ' ἀμάξι σου
ζεμένος.

Ὁλόκληρος ὁ κόσμος σκύβει κάτω ἀπὸ
τὴν ἐπιβολὴ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Οἱ
μεγάλοι κίνδυνοι εἶν' ἀκόμη μακρῶν...

μαυράδι μισοξάνοιχτο μακριὰ εἶν' ἀκόμα ὁ Τοῦρκος...

Ἡ εἰκόνα τῆς παντοδύναμης κυριαρχίας
ἔχει συμπληρωθῆ τεχνικά μὲ τοὺς
στίχους ποῦ προηγήθηκαν. Γι' αὐτὸ τὸ ἀρ-
χαῖο, τὸ βιβλικὸ ἐπιφώνημα ποῦ μ' αὐτὸ
ἀρχίζει τὸ φοβερὸ παραμάντεμα, δημιουρ-
γεῖ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τὴν ἀντίθεση :

Μὰ οὐαί, Χρυσόπορτες, καὶ οὐαί, θριάμβοι !...

Τὸ τριπλὸ φάντασμα, μιλώντας πάντα
στὸν Βουλγαροχτόνο, τοῦ προφητεύει τὸν
ξεπεσμό ποῦ θ' ἀκολουθήσῃ τὸ δικό του
θάνατο. Τοῦ πονηροῦ τὰ βλαστάρια, τοῦ
μολεμοῦ καὶ τοῦ σάπιου τὰ ξεβράσματα
παραμονεύουν τὴν ὥρα ποῦ ὁ χτίστης τῆς
νίκης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Πόλης θὰ ξε-
πεζέψῃ γιὰ νὰ τραβήξῃ «πρὸς τὸ μέγα ἀ-
γύριστο ταξίδι !...»

Καὶ λιμασμένοι τρυγητὲς θὰ πέσουν τοῦ ἀμπελιοῦ σου
μουνουχισμένοι, μαυλιστὲς, μουρλοί, παλιάτσοι πόρνες.

Τοῦ κάκου ἡ Βλαχερνιώτισσα... Κ' ἡ
Βλαχερνιώτισσα γέρασε κι' αὐτὴ...

... τὰ χέρια πιά δὲν τάχεις
παρὰ γιὰ τ' ἀνωφέλευτα παρακαλέσματα, δχι,
σὰν πρῶτα, γιὰ νὰ πολεμᾶς καὶ νὰ σαϊτεύῃς
τῆς Πόλης τοὺς ἀπόκοτους φοβεριστάδες, οὔτε
γιὰ νὰ βουλιάζῃς τῶν ὄχτρων ἀπίστων τὶς ἀρμάδες.

Ποιητικὸς τρόπος γιὰ νὰ παρασταθῆ ἡ
ἐκπτώση τῆς πίστης, ἡ ἀδράνεια τῶν ψυ-
χῶν, ἡ παρακμὴ τοῦ ἡρωισμοῦ. Καὶ τότε
ξέσπασαν ἀπάνω στὴν θεοφύλαχτη Πόλη
«θυμοί, σεισμοί, πληγές, ἀστένειες, καὶ ἀ-
φορισμοὶ καὶ ἀφανισμοί...»

Παρατημένη ἡ δέσποινα στοῦ ριζικοῦ τὰ δόντια
Χίλιω χρονῶνε καύκημα, κορώνα ὄλων τῶν τόπων,
καὶ μέσα στὴ νεροποντὴ σὰν ξεμοναχιασμένο
ξέσκεπο σπίτι, ἀφύλαχτο κι ἀβόηθητο ποῦ ρεῦει
καὶ δὲ μπορεῖ μήτε ἀπὸ μπρὸς κανεὶς μήτε ἀπὸ πίσω
καὶ μήτε κι ἀπὸ πουθενά, καὶ μιὰ παλιοσανίδα
γιοφῶρι κάνοντάς τηνε, νὰ τρέξῃ, νὰ προφτάσῃ
γιὰ νὰ τοῦ πάη, σὰ λυτρωμὸ καὶ σὰ βοήθεια, κάτι.

Καὶ ἡ Πόλη παρμένη... Μετὰ τὴ Φραγ-
κοκρατία ὁ Τοῦρκος. Ἄγνάντια στὸ δαρμό
τοῦ γένους μιὰ πινελιά γιὰ νὰ συμβολίσῃ
τὴν ἀδιαφορία τῆς Φύσης — τὸ φαινόμενο
ἦταν καθαρὰ ἠθικό...

... Καὶ ἡ θάλασσα τριγύρο
λάμπει καὶ εἶν' ἥλιος, καὶ ποτὲ δὲν τρικυμίζει...

Κι ἀρχίζει τότε τὸ θλιβερὸ ἐκεῖνο ξόδι,
μὲ καυμὸ ἱστορημένο, τῶν πολεμάρχων
καὶ τῶν ἀρματωλῶν, τῶν σοφῶν καὶ τῶν
δασκάλων ποῦ

σὰν ἔρμιοι, σὰν κατάραιοι, γυμνοί, ἀπατροί, σκηνίτες,
τρῶν τὸ ψωμί τῆς ξενιτιάς, καὶ γιὰ νὰ τὸ πληρώσουν,
τὸν ξένο δασκαλεύουνε, τοῦ ξένου παραδίνουν
τῆς Ρωμισούνης τὰ σπαθιά, τὰ μυστικά τῆς νίκης,
κι αὐτοὶ πεθαίνουν ἀχαροί, καὶ χαίρεται τὸ βίός τους
ὁ ξένος. Γράμματα, ἀρματα — καημένη Ρωμισούνη! —
διωγμέν' ἀπ' τὴν Ἀνατολή, κονεύουνε στὴ Δύση.
Στ' ὄλπεια βουνὰ ξανανθιστὲς, τῆς Ἀττικῆς βιολέττες !

Μὲ πόνου καὶ μὲ συμπάθεια θρηνεῖ ὁ
Ποιητῆς τὴν ἐξοδο τούτη τοῦ ἐλληνικοῦ
πνεύματος ἀπὸ τὴν ἐστία του πρὸς τὴ
Δύση. Στὸν Δ ω δ ε κ ά λ ο γ ο τ ο Ὑ Γ Ὑ-
φ τ ο υ τὸ ἴδιο περιστατικὸ γίνεται ἀφορμὴ
πικροῦ περιγέλοιου καὶ σαρκασμοῦ. Ὁ-
μῶς ἐκεῖ μιλοῦσε ὁ νεώτερος ἄνθρωπος
ποῦ ζητεῖ νὰ στηριχθῆ στὸν Νέον Καιρὸ
γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν καινούργια ἱστο-
ρία. Ἐδῶ ὁ Ποιητῆς εἶναι Ἕλληνας κατ' ἐ-
ξοχὴν καὶ μέσα στὴν ψυχὴ του βρίσκουν
καταφυγὴ ὄλες οἱ λαχτάρεις, ὄλα τὰ κλέη,
ὄλες οἱ θλίψεις, ὄλοι οἱ δαρμοὶ τῆς φυλῆς

του. Ἐδῶ, ἂν χρειάζεται νά βάλῃ κάποια προσωπίδα, ἢ προσωπίδα τούτη δὲν θάναί τοῦ Γύφτου, τοῦ καταλυτῆ πατρίδων καὶ θεῶν θάναί τοῦ ἥρωικώτερου βασιλιᾶ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, τοῦ Βουλγαροχτόνου, ποῦ στὴν ἐποχὴ τῆς Φλογέρας προβάλλεται ὡς πρότυπο ἀναγεννητικῆς ἐθνικῆς ἀλκῆς. Ὁ Ποιητὴς, ὅταν τραγουδεῖ τὸν τραγικὸ ξεπεσμό, τὸν τραγουδεῖ μὲ τὸν ἀσίγηστο πόνο ποῦ θάνοιωθε κι ὁ Βουλγαροχτόνος, ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ πρωταθλητὴς τῆς Βυζαντινῆς αἰγλης. Κάθε τι ποῦ κλονίζεται καὶ πέφτει ρεπιασμένο εἶναι ὡς ἓνα ξεφτίδι ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Βουλγαροφάγου. Τώρα ἡ πολυθυλὴ βυζαντινὴ ἐνότητα κάτω ἀπὸ τὸ ἓνα λάβαρο ἔχει διασπαστῆ σὲ μύριες φυλές - μαζώματα ποῦ τὸ καθένα τους πολεμάει τὴν πατρίδα μάννα. Τώρα τὸ ἓνα ἔθνος ἔχουν ἀντικατάστησιν τὰ ἔθνη...

Κι ὁ ἀποκρισάρης Ἄγγελος ἀφίνοντας τὴν δραματικὴ ματιὰ του νά εἰσδύσῃ ἀκόμα βαθύτερα μέσα στ' ἀγνωστα μελλούμενα τῶν ἐποχῶν βλέπει τὸ γοργὸ περπάτημα τῆς Ἱστορίας μέσα στὸν νέον καιρὸ. Στὸ προσκήνιο εἶναι τώρα «τὰ ξανθὰ, τ' ἀναστημένα Γένη». Ἡ πρόοδος τῆς τεχνικῆς ἔχει ἀλλάξει τὴν ὄψη τοῦ κόσμου. Μαζὶ τῆς καὶ ὁ θάνατος τῆς ἀντρείουσῆς...

Νιδὸς κόσμος. Μέγα τάλλασμα στὴν τέχνη τῶν ἀρμάτων. Πεζοὶ καὶ καθαλλάρηδες, ἀλλιά σας, ἀντρείωμένοι! Σκουριάστε, δαμασκιά σπαθιά, κοντάρια, συντριφτῆτε, τοῦ τοίχου πιά ἀνωφέλευτα στολίδια τὰ δοξάρια, στὸ καλὸ σύριε, σαίττευτές, ἔχετε γειὰ λεβέντες! Κ' εὐὸ χυτὴ βυζαντινὴ φωτιά, διπλόζωο φίδι, στὸ σῶνεργο τοῦ σατανᾶ, στὸ μαῦρο βόλι κλεισού, κατάσταυρα, ἀξεχώριστα, σημάδευε, καὶ χτύπα, θέριζε ἀλάθευτα μακριάθε, ἀξιους, ἀνάξιους, ὄλους ἀρμάτους καὶ ξαρμάτωτους, κιστῆδες καὶ ἡρακλήδες.

Ὁ ἀποκρισάρης ὁ Ἄγγελος - βλέπει τώρα στὴ θέση τῆς Ἑλλάδας, πατώντας στὸ μνημα τῆς τὸ βασιλικὸ γιὰ νά πάρῃ τὴν αἰγλη τοῦ ὕψους τῆς, τὴ νέαν αὐτοκρατορῆσσαν τῆς οἰκουμένης, τὴν Εὐρώπη, κυβερνήτρα καὶ κυρά, ζυγαριά τῆς Δίκης καὶ τῆς Σοφίας πηγῆ, σύμβολο ἰδεατῶν τῶν νέων πεπωμένων τῆς ἀνθρωπότητος. Πρὶν, ἢ Ἱστορία ἦταν περιχαρακωμένη στὸν γεωγραφικὸ χῶρο τοῦ Βυζαντίου, γιὰ τὸν προμαχῶνα τοῦτο τῆς Εὐρώπης ἐναντία στὴν Ἀσία δὲν ἦτανε μονάχα ὁ Ἀκρίτας τῆς. Ἦτανε συνάμα τῶν κέντρο τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ φωτισμοῦ καὶ ἡ βυζαντινὴ χιλιετία λογαριάζει ἀναντίρρητα πιδὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη χιλιετία τῆς Εὐρώπης. Μὰ ὕστερ' ἀπὸ τὸν ξεπεσμό, τὸ ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον μετατοπίζεται καὶ ἡ στερεμέ-

νη στὰ ἑλληνικὰ χῶματα πηγῆ τῆς Σοφίας ἀναβρῦζει πολυδύναμη στὰ χῶματα τὰ εὐρωπαϊκά.

Ὁ δραματισμὸς ἔχει τώρα πλατὺν ὄριζοντα, κοσμοποιοῦ. Ἀπὸ τοὺς βυθοὺς τοῦ Ὠκεανοῦ ἀναδύεται, καινούργια Ἀφροδίτη, ἢ μυθικὴ Ἀτλαντίδα, ἢ Ἀμερικὴ. «Δρυμοὶ παρθένοι, ἀχανοὶ κάμποι, πέλασα, καταρράχτες...» καὶ μαζὶ καὶ οἱ νέοι Ἀτλαντες «τοῦ νέου κόσμου κύρηδες, τοῦ γέρικου φεβέρες». Δὲν εἶναι πιά στὴ ζωὴ ἢ Ἀθήνα γιὰ νά τοὺς δαμάσῃ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς. Τὸ χρέος θὰ τ' ἀναναδεχθῆ ἢ Εὐρώπη, διάδοχος τῆς Ἀθήνας στὸν πολιτισμὸ καὶ θεματοφύλακας τῶν ἀξιών τῆς. Κι ἄλλος κίνδυνος, ὁ κίτρινος... Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποῦ ἡ ἀπειλὴ τούτη δυνάστευε τὰ πνεύματα. Διάχυτη μέσα στὸν αἰῶνα μας...

Μὰ ἀσάλευτος καὶ ὁ Κίτρινος ἀπὸ καιροὺς καὶ χρόνια, σὲ ἀπαρτων τόπων καὶ λαῶν ἀγγιχτων τὰ σκοτάδια, ὡς ἀπὸ κρέας ἀνθρωπινὸ δράκοντας χορτασιμένος, πάντα στὸ σάλεμα σεισμός, πάντα στὸ χτύπο χάρος, πονήρησε, καὶ μαθητὴς γράφτηκε τ' Ἀσπρου μάγου, καὶ ξέρει ἀπὸ μαγέματα, κι ὁ ἀσάλευτος τινάχτη, κ' ἔγινε φίδι μὲ φτερά, καὶ στοίχισε, καὶ θέλει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸ δάσκαλο τὸ ἔργο ξανά, τὰ πάντα σεισμός νά ρίξῃ Γκεγκισχάν καὶ χάρος Ταμερλάνος.

Κι ὁ δραματιστὴς Ποιητὴς, ἀπλώνοντας τ' ὄνειρό του ὡς τ' ἀπύθμενα βάθη τῶν κοινωνικῶν πεπωμένων τῆς ἀνθρωπότητος, φεύγοντας ἀπὸ χῶρους γεωγραφικὰ περιγραμμένους καὶ ἀπὸ ἔθνη καὶ ἀπὸ λαοὺς καὶ εἰσχωρώντας μέσα στὸ δραματικὸ πρόβλημα ποῦ σφιχτοδένει ὄλους τοὺς αἰῶνες ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια μὰ εἰδικώτερα καὶ δεξύτερα τὸν αἰῶνα τὸ δικό μας μὲ περίπλοκη θηλειά, βλέπει τὸν τραχὺν κοινωνικὸν ἀγῶνα ποῦ γεννοβολᾷ τὸ χρῆμα καὶ ἡ δυναστεία του, ὁ νεώτερος αὐτὸς παντοδύναμος δεσπότης, πηγῆ ὄλων τῶν κακῶν καὶ ὄλων τῶν πολέμων, διεθνῶν καὶ ἐμφύλιων. Ὁ Ποιητὴς τὸν ἀποκαλεῖ μὲ τ' ὄνομα ποῦ χρησιμοποίησε κι ὁ Χριστὸς, γιὰ νά ἐπιβληθῆ ἀπὸ τότε ὡς παγκόσμιον σύμβολο τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς: Μαμωνᾶς. Καὶ τὸν περιγράφει παραστατικώτατα:

Θεμελιωτῆς, διαφεντευτῆς, κρατάρχης μέσα σὲ ὄλα, καὶ μὲ τὸ μάλαμα κορμὶ μὲ τὰ διαμάντια μάτια, καὶ μὲ τὸ μάρμαρο καρδιά, τελώνιο καὶ δαιμόνιο, νὰ ὁ βασιλιάς ὁ Μαμωνᾶς.

ἀναπόφευχτὴ σύγκρουση.

Μὰ ἦρθε καιρὸς, καὶ πλήρωσε τῆς δυνάμεις του ὁ γίγας τὸ κρίμα μ' ὄλο του τὸ βίος ποῦ ἡ γῆ δὲν τὸ χωροῦσε.

(Συνεχίζεται)

ΑΙΜ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ

